

Teksty pochodzą z czasopism:
„Polonistyka” i „Nowa Szkoła”

Redakcja:
Elżbieta Świdierska-Choraży

© Copyright by Elżbieta Świdierska-Choraży

ISBN 978-83-933442-1-5

Skład, łamanie, druk i oprawa
Zakład Graficzny Uniwersytetu Warszawskiego.
Zam. 958 / 2011

Blizej kina

Konferencje filmoznawczo-metodyczne
w Borkach

Elżbieta Świdierska-Choraży

Warszawa 2011

O KINIE PRZEŁOMU WIEKÓW

Od 12 już lat niestrudzeni organizatorzy sesji filmoznawczo-metodycznej w Borkach k. Łodzi przychodzą z pomocą nauczycielom. Interesujące wykłady, filmy, dyskusje panelowe, wreszcie niepowtarzalny klimat sprawiają, że rokrocznie zwiększa się liczba uczestników: nauczycieli, doradców metodycznych, pracowników domów kultury.

Prof. dr hab. Ewelina Nurczyńska – animatorka i autorka koncepcji merytorycznej wszystkich dotychczasowych sesji postanowiła tym razem pomóc nauczycielom w realizacji nowego przedmiotu w liceum „wiedza o kulturze”. W nielicznych jeszcze programach i podręcznikach do nauczania tego przedmiotu główne miejsce zajmuje historia sztuki. Urozsamiłone zostały pojęcia – kultura i sztuka, treści sprawiają wrażenie przypadkowych i chaotycznych. Ścieżki edukacyjne natomiast budzą niepokój swą konstrukcją, nie ma odpowiedzialności kompetencyjnej jednego nauczyciela, sformułowania w podstawie programowej są nieprecyzyjne. Młodzież stanowi najliczniejszą widownię i nie można jej zostawić bez edukacji filmowej, XII sesja dała nauczycielom rzetelną wiedzę merytoryczną i okazję do wymiany poglądów na miejsce sztuki filmowej wobec nowych zapisów programowych.

„Perspektywy kina polskiego na początku nowego stulecia” omówiła dr Bronisława Stolarska (Uniwersytet Łódzki), Referentka przedstawiła krótką historię kina polskiego, zwracając uwagę, że polskie kino zwykle mocno eksponowało temat identyfikacji narodowej i państwowej. Twórcy kina ciągle na nowo podejmowali postulat służenia narodowi i kształtowania jego świadomości. W międzywojniu kino z jednej strony pełniło misję integracyjną, historyczną, ale jednocześnie było kinem gatunków. Po II wojnie światowej postulat filmu społecznie użytecznego spowodował, że kino stało się narzędziem walki politycznej, było bardzo ocenizowane. W drugiej połowie lat 50. powstała tzw. polska szkoła filmowa, za jej początek uważa się film A. Wajdy „Pokolenie” (1956). Dzięki jej twórcom kino osiągnęło najwyższą rangę kulturową, ożywiło dyskusję na temat polskości, odniosło sukcesy za granicą. Od 1989 roku kino musi sprostać wielu

wyzwaniom współczesności. Ostatnie sukcesy ekranowe filmów: „Cześć Tereska”, „Dzień świra”, „Edi” potwierdzają związek współczesnego kina z tradycją, a jednocześnie podejmowanie nowych trudnych tematów współczesności, obliczanych na inny rodzaj kontaktu z widzem, jest to zapowiedź nowego realizmu.

Wykład „Główne tendencje kina światowego na przełomie wieków” wygłosiła prof. dr hab. Alicja Helman (UŁ, UJ). W przeciwieństwie do minionych okresów kino przełomu wieków nie ma fenomenów oczywistych. Wspólnym mianownikiem jest zjawisko postmodernizmu, istniejące nie tylko w kinie. Postmodernizm charakteryzuje się powtarzalnością toposów, znaków, schematów. Filmy wprowadzają wiele scen, postaci, które nie mają znaczenia dla fabuły. Nie można filmu zracjonalizować, uporządkować, a nawet po prostu opowiedzieć. Jest to świadomy zamysł reżyserki, aby nie dać żadnego umotywowania dla scen, bohaterów itp. Możemy odczytać tylko ulotne sensory. Do rangi twórczej zostało podniesione to, co w życiu jest niewytłumaczalne, zaskakujące.

Znaczącym fenomenem, czymś nowym jest rozwój kina azjatyckiego na przełomie wieków. Wykład na temat „Nowe kino azjatyckie: Chiny, Japonia, Korea” wygłosił dr hab. Andrzej Pitrus (UJ). Najwięcej filmów na świecie produkuje kinematografa indyjska, amerykańska i Hongkong, gdzie powstaje ok. 300 filmów rocznie. Jest to kino komercyjnie, ale mające też walory artystyczne. Cechą jego jest eklektyzm, łączenie różnych konwencji gatunkowych. Filmy te są inspiracją dla filmów europejskich. Najważniejszy twórca z Hongkongu to Wong Kar-Wai, który w swych dziełach często mówi o samotności człowieka w wielkim mieście. Nowoczesne kino japońskie nastawione jest na świat współczesny, ale odwołuje się też do tradycji. Odnoszący od 4 lat sukcesy na świecie kultowy „The ring” doczekał się amerykańskiego remake. Oba filmy weszły na polskie ekrany w listopadzie 2002 r. Kino azjatyckie poszukuje często krańcowych metafor, sytuuje się między fantastyką a filmem grozy.

Prof. dr hab. Alicja Helman mówiła o filmowej twórczości Taheshiego Kitano. Filmy tego reżysera można uznać za przykład kina postmodernizmu. Cechy wyróżniające filmy Kitano to: wątki melodramatyczne, śmierć jako triumf bohatera, przewaga sfery ikonicznej nad audialną, lakoniczny, oszczędny dialog, łączenie scen przemocy z komizmami. Wiele nowych zjawisk można zaobserwować w kinie europejskim. Wykład na temat: „Ciało i płęć – o twórczości Pedro Almodovara”

wygościła prof. dr hab. Grażyna Stachówna. Ten hiszpański reżyser o bogatym i kontrowersyjnym życiorysie, reprezentuje rodzaj twórczości, który inspiruje do różnorodnych interpretacji: od anegdotycznych do głęboko filozoficznych. Debiutował filmami pokazującymi nową, szokującą obyczajowość po zakończeniu epoki gen. Franco. Potem ukazuje bolesne sprawy współczesności: mężczyźni zagubionych w kulturze wielkiego miasta, kobiety na skraju załamania nerwowego, nieszcześliwie, zdradżane, samotne. Reżyser kultowych filmów eksperymencuje z gatunkami, pokazuje skomplikowane układy i związki między ludźmi.

O kinie Czech, Rosji i Słowacji lat 90. mówił dr hab. Andrzej Pitrus (UJ). W Czechach (10 mln ludności) powstaje rocznie tyle filmów, co w Polsce (38 mln). Czesi unikają dużych produkcji, koncentrują się na filmach niskobudżetowych, dotyczących realiów rodzimych, ale o walorach uniwersalnych, „Samotni” Dawida Ondzicka to film o problemach młodego pokolenia, z ciekawą konstrukcją, gdzie odierwane od siebie epizody układają się w rodzaj zbiorowego portretu. W filmach słowackich tematem jest poszukiwanie tożsamości, własnego miejsca na ziemi, co łączy się z sytuacją polityczną tego państwa. Po 1989 roku kino w Rosji rozwijało się chaotycznie. Zawalili się dotychczasowy system produkcji filmów, kino potrzebowało sponsorów. Znajdowano ich za granicą lub wśród rodzinnej mafii. Nie sprzyjało to rozwojowi kina artystycznego, choć A. Sokurov i A. Bałabanow próbują coś istotnego powiedzieć o skomplikowanej rosyjskiej rzeczywistości.

Na sesji nie zabrakło także tematów charakterystycznych dla zainteresowań młodych widzów przełomu wieków: fantastyki i motywów feministycznych. Wykład „Oblicza filmowej fantastyki przełomu wieków. Między fantasy a cyberpunkiem” wygościł mgr Konrad Klejza. W Polsce na rynku księgarskim dobrze sprzedają się książki z dziedziny fantastyki, filmy też cieszą się powodzeniem młodej widowni. Badacze rozróżniają 4 typy fantastyki: baśń, horror, science fiction i fantasy. Renesans tej literatury nastąpił w latach 50. za sprawą Tolkiena. Jest to jeden z najbardziej skonwencjonalizowanych gatunków, traktowanych jako kino komercyjne. Cyberpunk narodził się jako nurt wymierzony przeciwko fantasy. Fabuła rozwija się w rzeczywistości wirtualnej, bierze pod uwagę współczesny stan nauki. „Matrix” jest filmem spełniającym zasadę dwukodowości – poza efektami specjalnymi są tu np. odwołania religijne (bohater chce zbawić świat). Młodzi ludzie lubią te filmy ze względu na atrakcyjną

fabulę, znakomite sylwetki głównych bohaterów, z którymi można się identyfikować. Cyberpunk będzie się rozwijał, bo badania w genetyce i informatyce stale są prowadzone.

„O motywach feministycznych we współczesnym kinie światowym” mówiła dr Małgorzata Radkiewicz (UJ). Kino feministyczne powstało w latach 70. W badaniach pojawia się termin „ginekryjka”, czyli kobieta jako podmiot twórczy: reżyserka, pisarka. Eksponowany jest kobiecy punkt widzenia, podejmowane są próby zdefiniowania kobiecej tożsamości, seksualności, relacji ze światem, Przykładem mogą być filmy Jane Champion: „Fortepian”, „Anioł przy moim stole”. W polskim kinie reprezentują ten nurt filmy: „Dziewczęta z Nowolippek”, „Bluszcz”, „Amok”.

O Internecie w edukacji mówił dr Piotr SitarSKI (UŁ). Jest to medium komunikacyjne, niosące ze sobą zmianę cywilizacyjną. Zdobycie 50 mln odbiorców zajęło telewizji 13 lat a Internetowi – 5. Ponieważ Internet jest medium językowym, budowania wypowiedzi, ale także projektowania stron www powinno się uczyć na lekcjach języka polskiego. Internet może być dużą pomocą dla nauczyciela i ucznia. Może też stanowić zagrożenie, bowiem jest to medium nieweryfikowalne, tekst może istnieć krótko, jest nietrwały. Ale Internet będzie się rozwijał, nie da się go przeczekać. Wobec tego należy wiązać go do edukacji. Dr Piotr SitarSKI mówił też o grach komputerowych jako nowym wyzwaniu pedagogicznym.

Ważne miejsca na sesji zajęła dyskusja panelowa na temat: „Problemy wiedzy o kulturze w nowych programach szkolnych – szanse i zagrożenia”. Nauczyciele podkreślali trudności związane z realizacją tego przedmiotu: brak bazy dydaktycznej, gorsze historię sztuki. Obecnie w każdej szkole wiedza o kulturze jest realizowana inaczej. Zależy to od nauczyciela i jego pomysłów, ale także dostępu do teatru, Internetu, wystaw itp. Kontakt ze sztuką jest zaś niezbędny dla rozwoju młodzieży.

Słowa uznania należą się też organizatorom sesji. Pałac Młodzieży im. J. Tuwima – Centralny Gabinet Edukacji Filmowej, Katedra Mediów i Kultury Audiowizualnej Uniwersytetu Łódzkiego to prawdziwi przewodnicy nauczycieli na trudnej drodze reformy oświaty.